

GALLESIA

Poll-ni GALLESIA-Yambuma Pepá Topa Sirim Bukele

Poll-ni Pepá Topa Sirim Ilinga Ung-Pulu Mare

Poll molupa tirim mele ung-pulu mare kene yu-ni pepá topa sirimeliinga ung-pulu mare kene buk-gomú 682 molemú.

Kolea Galesia akili ‘distrik’ niku ‘propinj’ niringko. Pulu Yili-nga bukna télendu nilimúnje, mimi-siku naa piliilimili. Poll Galesia pupa andurum temani mare Liipa Mundurum Yima 13:16—14:25 mele, 16:6, 18:23 molemú.

Galesia pepá akiliinga ung-pulu te i-sipa mele: Ui Juda-yambuma mindi Yesos-nga talapele muluring. Akiliinga-pe Poll penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama muluring kolea puleliinga andupa temani-kaiéle topa sirim kene yambu-lupa kanumanga mare Yesos-nga talapena sukundu uring kene buni te wendu urum. Buni kanili i-sipa mele: Moses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba Pulu Yili-nga ung-mani sirimuma ui Juda-yambuma piliiku liiku tiring mele yambu-lupa kanuma-ni naa piliiku tiringeliinga Juda-yi mare-ni niku mele: “Juda-yambu naa molemelema-ni Krais-nga yambuma kamu mulungíndu yima kene kangma kene Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim mele piliiku kene eninga kangi te kopsiku poku tekú wendu liangi. Moses-ni ung-mani sirimuma pali piliiku liiku teangiko.” niring. (Ung te Liipa

Mundurum Yima 15:5 molemú. Akuna 15:1-6 pali kanani. “Mólu.” niring mele ung te 15:19-21 molemú.)

Juda-yi kanuma Gallesia propinj akuna anduku Krais-nga talapena yambu muluringmandu niku mele: “‘Sika’ niku piliilimili ulu akili-ni mindi eni naa tepa liimba. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma kepe piliiku liiku teangiko.” niring akiliinga-pe Poll-ni nimba mele: “Aima mólu!” nirim. “Yesos Krais yu ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliimulú ulele-ni mindi Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima kanupa konde tenjipa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma’ nimba kanolemú, yu-kene wasie kapula-kapula molemulu kupulanumele akisinjilimú. Ulu kanili-ni mindi oliu molupu konjupu mindi pumulú ulu-pulele liimulú kupulanumele akisinjilimú. Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirim akuma-ni oliu tepa liimba ulu te naa pelemú.” nimba pepá ili enini topa sirim. Ung akiliinga ung-pulu tondulu te Gallesia 2:16 molemú.

Buk Rom kene Gallesia-selenga sukundu ung tondulu pelemú pulele tilu-sipa. Ung-pulu mare bukeliinga alsena “26. lo”, “18. katim skin”, “31.3. pikinini bilong God”, “45. stretpela man”, “2. arapela lain” molemú kanui.

Ya Gallesia pepá turumeliinga ung-pulele pora nikem.

Kolomong-Auli 1-2 Pulu Yili-ni Yunu Poll Makó Topa “Krais-nga Kongunale Tenji-Pui.” Nimba

Liipa Mundurum Ung Te

1:1-5 Poll-ni Pepá Ili Tombandu Ui-Pulu-Pulu Turum Ungele

¹ Na Poll, Yesos-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum yi te. ǀMana-ǀyambuma-ni ‘Kongun akili ti-pui.’ niku na makó naa turing. ǀMana-ǀyi te-ni “Nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa naa-ko mundurum. Yesos Kraiis kene Kraiis kulurum kene topa makinjirim Lapa Pulu Yili-kene akusele-ni mindi na “Elsengla kongunale tenji-pui.” nikulu liiku munduringli.

² Na-ni eni Kraiis-nga yambu-talapele kolea Gallesia ǀpropinj, taon-manga máku toku molemele yambuma pepá ili topu siker. ǀNa-kene wasie kongunale tapú-topu telemulu, anginipilima wasie molupu kene pepá ili topu siker.

³ Oliunga Lapa Pulu Yili kene Auli Yesos Kraiis-seleni eni we kondu kolkulu, ‘Eni numanu waengu nipili táka-niku molangi.’ niangli.

⁴ Auli Yesos Kraiis kanili yu-ni yunu ‘Oliu tepu liambu. Oliunga ulu-pulu-kísima mania pupili. Oliu, mana-yambuma ulu-pulu-kismanga sukundu naa molangi nimbu tepu wendu liambu akiliinga eninga nimbu kolunjambu.’ nimba kulunjurum yili. Aku tirimele Lapa Pulu Yili-ni ‘Teani.’ nirim mele piliipa liipa tembandu aku tirim.

⁵ Lapa Pulu Yi kaniliinga bili kam-kamu ola pepa mindi pulimú. Aku-sipa sika tipili.

1:6-10 Temani-Kaí Tílu Míndi Pelemú Ungele

⁶ Krais-ni eni we kondu kolupa kene eninga nimba tinjirimeliinga Pulu Yili-ni “Eni nanga yambuma molangi wai.” nirim mele eni piliiku liiring mele nondupa numanu topele toku, ɿyi mare-ni, “Temani-kaiéle topu sikemulu mele piliangi.” nilimele temani te lupa piliiku molemeláliinga na eni-kene numanu kis panjipu numanu pulele liipu mundupu molíu.

⁷ Akiliinga-pe temani kanili sika temani-kaiéle mólu. ɿTemani-kaí te-lupa aima naa pelemú!, Yi mare-ni eni teku bamba siku “Krais-nga temani-kaiéle topu sikemulu.” niku ung mare lupa alowa-malowa teku Krais-nga temani-kaiéle teku kis-singí tekemele.

⁸ Akiliinga-pe oliu-ni kepe, mulú-koleana molemú angkella te-ni kepe, temani-kaí te-lupa topu sipu, oliu-ni eni ui-pulu-pulu topu sirimulu temani-kaiéle míndi naa túmulu lem ɿaku-sipa gólu tomba yili, Pulu Yili-ni ‘Yu taki-taki míndili nomba mulupili.’ nimba ɿkolea-kísina liipa, mundupili.

⁹ Ui na-ni ya nindu mele ekupu alsupu niker: Ui temani-kaiéle ‘Sika’ niku piliiku liiring kanili yambu te-ni naa topa sipa, “Temani-kaiéle tokur.” nimba temani te-lupa topa símu lem ɿPulu Yili-ni, ‘Yu taki-taki míndili nomba mulupili.’ nimba ɿkolea-kísina liipa, mundupili.

¹⁰ Ekupu na-ni ya ung nikerale ‘Yambuma-ni na kape niku ‘yi kaiéle.’ niangi.’ nimbu niker mola ‘Pulu Yili-ni na kape nimba ‘yi kaiéle.’ nipili.’ nimbu nikerye? Mola ‘Yambuma-ni

piliiku kene numanu sangi.’ nimbu temani-kaiéle topu siliuye? Na-ni ‘Yambuma numanu sangi.’ nimbu uluma telkanje na Krais-nga kongun tinjili kendemande te naa molka.

1:11-24 Pulu Yili-ni ‘Poll Kongun Andupa Tip-ili.’ Nimba Makó Turum Mele Temanele

¹¹ Nanga ɿKrais piliilimili, anginipilima, na-ni temani-kaí eni topu sirindu kanili ɿmana-ɿyambu te-ni numanale-ni piliipa kene na nimba sirim temani te mólu. ‘Akili aima piliai!’ nimbu niker.

¹² Temani-kaí kanili ɿmana-ɿyambu te-ni na topa sirim-na piliipu liipu andupu naa topu sirindu. Temani kanili yambu te-ni na ung-bo naa tonjurumko. Aima mólu. Yesos Krais-ni ‘Temani kanili Poll piliipili.’ nimba na temani-kaí akili liipa ora sirim-na piliipu liirindu.

¹³ ɿNa ui ‘Krais-nga temanele ung-sika te aima mólu.’ nimbu piliipu aima numanu lupa pípili mulurundeliinga Krais-ni yunu na naa liipa ora silkanje aima piliipu naa liilka., Na ui mulurundu mele eni temanele piliiring. Na ui Juda-yambumanga ung-manima aima piliipu tepu molupu, enini Pulu Yili kape niku popu turing mele na-ni aku-sipu tepu molupu kene, Krais-nga yambu Pulu Yili-nga talapena muluringma aima tondulu mundupu mindili liipu sipu, ‘Yambuma pali Krais-nga ungele kamu munduku kelangi. Yunga talapele kamu pora nimba mania pupili.’ nimbu aku tirindu.

¹⁴ Na-kene kapula miring Juda-yimanga pulele topu aele lenjipu, na-ni Juda-yambumanga ulupuluma aima ola-kilia piliipu tepu molupu,

oliunga anda-kolepalimanga ung-manima aima tondulu mundupu piliipu liipu, 'Yambuma pili-iku liiku teku molku, ung-mani kanuma aima munduku naa kelangi.' nimbu ung-manima aima mimi-sipu nukurundu.

¹⁵ Akiliinga-pe na ui naa meangi Pulu Yili-ni na we kondu kolupa, 'yunga yili molambu.' nimba, makó turum, Pulu Yi kanili-ni yunu temba mele numanale-ni piliipa kene

¹⁶ 'Na-ni yunga Málale kanupu bi sambu.' nimba liipa ora sirim. 'Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelena na andupu yunga temani-kaiéle topu sambu.' nimba yunga Málale na liipa ora sirim. 'Numanu topele topu Kraisinga yi te molupu kene, na-ni 'mana-yambu te-ndu "Na nambi tembunje? Temani-kaiéle piliambu na tokunu si." naa nirindu.

¹⁷ Na ui aku-sipu naa molambu Yesos-ni ui kumbi-lepa "Nanga kongunale tenji-pai." nimba liipa mundurum yima kolea-auli Jerusallém muluringna naa-ko purundu. 'Pulu Yili-ni na ung-bo tunjupili.' nimbu, sumbi-sipu kolea Arepia pupu akuna ena mare mulurundu. Penga kelepu kolea-auli Damaskas-ndu yandu, ombu ung-bo tonjupu mani sipu, mulurundu.

¹⁸ Kanu-kene, Pulu Yili-ni yunga Málale na ui liipa ora sipili penga, punie yupuku omba purum kene 'Na Pita kanupu bi sambu.' nimbu Jerusallém pupu, yu-kene wasie kóru tale mulurundu.

¹⁹ Yesos-ni "Nanga kongunale tenji-pai." nimba liipa mundurum yimanga te wasie naa kanurundu. Auliele-nga angin Jemis mindi

kanurundu.

²⁰ Na-ni temani pepána topu siker ili gólu naa tokur. Pulu Yili kanupa mulupili mi lepu eni nimbu siker akili aima sika nimbu siker.

²¹ Penga na kolea Siria kene Sillisia propinj-selenga andurundu.

²² Kolea Judia distrik sukundu kolea wemanga Krais-nga yambu-talapema-ni na naa kanuring.

²³ Tirindu mele temanele mindi ui piliiring. Akili i-sipa mele: “Oliu ɿKrais-nga yambuma, andupa mindili liipa sirim yi kanili-ni temani-kaiéle ui ‘Kamu mania pupili.’ nirim temani-kaí kanili ekupu yu-ni andupa topa silimú.” niku yambuma-ni temani toku siringele mindi piliiring.

²⁴ Pe Pulu Yili-ni na-kene tirim mele piliikulinga Pulu Yili kape niku bi paka tunjuring.

2

2:1-10 Yesos-ni Kumbi-Lepa “Nanga Kongunale Tenji-Pai.” Nimba Liipa Mundurum Yima-ni Poll Kongun Tirim Mele “Tipili.” Niku Enini Yu-Kene Numanu Tiluna Pupili Kapula-Kapula Muluring Temanele (1:11 pulu monjukunu kanui)

¹ Penga punie malapunga tale omba purum kene na kelepu ɿwale tale-sipu, Jerusallém purundu. Banapas-kene wasie purumbulu. Taitas na-ni liipu mirindu, wasie purumuluko.

² Akiliinga-pe ɿKrais-nga yambu Jerusallém muluringma nukuring yima-ni nandu “Ui.” niringeliinga piliipu kene naa purundu. Pulu Yili-ni ‘Na pambu.’ nimba, liipa ora sirim-na purundu. Pupu kene na-ni Juda-yambuma

naa molku yambu-lupama muluring koleamanga andupu temani-kaí topu sirindele nimbu sirindu. Akiliinga-pe ‘Na-ni andupu yambuma tepa li-ilmú kongunale teliu mele kene, ui kongun tirindu mele kene, kamu mania naa pupili.’ nimbu Krai-nga yambu-talapele nukuring yima kanupu bi sipu, we-yambuma naa molangi yi kanuma eni-enini tenga-lupa molangi temani-kaí andupu topu sirindele nimbu sirindu.

³ Sika Krai-nga Juda-yi mare-ni piliiku kene, “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemanga yima Krai-nga yima kamu mulungíndu eninga kangí te kopsai.” niring, akiliinga-pe Taitas na-kene mulurumbulu yili yu sika Grik-yili akiliinga-pe yi-auli kanuma-ni “Yunga kangí te kopsinjamilyi.” niku karaye naa tiring.

⁴ Kangi kopsili ung te wendu naa olka akiliinga-pe, yi gólu tuli mare enini oliundu ‘Eninga anginipilima.’ niku Krai-nga talapena kiyang niku uring. ‘Oliu Krai Yesos-nga yambuma molemuláliinga Moses-ni, “I-siku teai!” nimba “I-siku naa teai!” nimba, ung-mani sirim kanuma-ni oliu naa nokulemú. Kanuma naa piliipu liipu ka-ikuna mele naa molupu we molo-mulú kene kapula.’ nimbu mulurumulu mele gólu tuli yi kanuma-ni ‘Kanamili.’ niku uring. ‘Moses-ni ung-mani sirimuma piliiku liilimele yambuma mindi Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi nílima’ nimba kanolemú mele piliangi.’ niku gólu tuli yi kanuma Krai-nga yambu-talapena, uring, akiliinga-pe ‘Aku tiringeliinga ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni oliu ka sipili, molku kis-sangi.’ niku uringele.’

nimbu piliiker.

⁵ ı ‘Yambu-lupamanga yimanga kangı te kop-sai.’ niring akili sika niring, akiliinga-pe eninga niring ungele aima naa piliipu liirimulu. ı ‘Moses-ni ui ung-mani sirimuma-ni laye-kolte kepe oliu Krais-nga yambuma naa nokulemú, Temani-kaiéle mindi ung-sikale, akili-ni mindi eni nukupili, akili mindi eni-kene pípili.’ nimbu “Aima mólu!” nirindu.

⁶ ı Jerusalem Krais-nga yambuma-ni, “Oliunga yi-aulima” niring yi kanuma ‘Enini sika bi molemú mola naa molemúnje, akili ulu te mólu.’ nimbu piliiker. Pulu Yili-ni kangikundu kanupa ‘Kamakoma’ nimba ‘bi naa mulúlima’ nimba yambuma apurupa naa kanolemú. Yi kanuma-ni na ung nimbu siliáliinga ung tepa liipa nokupa konjumba ung te-lupa naa niring.

⁷ Aima mólu! Pulu Yili-ni Pita-ndu “Juda-yambuma temani-kaiéle pukunu toku si.” nirim mele aku-sipako nandu “Temani-kaiéle Juda-yambu naa molemele yambu-lupama pukunu toku si.” nirim mele kanuku kene ı “I-siku ni. I-siku naa ni.” niku ung te olandupa ı naa niring.ı

⁸ Yesos-ni Pita-ndu “Juda-yambuma mulungina nanga kongunale tenji-pui.” nimba liipa mundurum kene Pulu Yili-ni yu tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili tin-jirim kanu mele Yesos-ni nandu “Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama mulungina nanga kongunale tenji-pui.” nirim kene Pulu Yili-ni na tondulu sipa liipa tapunjupa mulupili kongun kanili andupu tirindu mele kanuku kene,

⁹ Jemis kene, Pita kene, Jon kene, ı Jerusalem,ı

yambuma-ni “Enini oliu nokolemele yi-aulima.” niring yi kanuma-ni Pulu Yili-ni na kongun ili aima sirim mele kanuku kene, „Sika kongun tilu-sipu telemulu.” niku, Banapas olsu ‘Eninga kandi-angin-mele-sele molangli.’ niku ki liiring. Enini kene olsu kene oliu-ni ung te nimbu panjipu kene, “Banapas olsu-ni yambu-lupama liipu tapunjupulu Pulu Yili-nga kongunale teambili. Enini Juda-yambuma liiku tapunjuku Pulu Yili-nga kongunale teangi.” nirimulu.

¹⁰ Ung tilu mindi “Tondulu munduku teangli.” niring. „Krais-nga yambu-talapena sukundu, yambu korupa pupili molemelema liiku tapunjangli.” niring. Kongun kanili na kórunga-ui tembundu numanu sirindu kongunale yandupa ekupu kepe tondulu mundupu kongun kanili teliu.

2:11-21 Pita-ni Tapa Kis-Sirim Mele Poll-ni Yu Ung-Mura Sipa Nimba Para Sirim Temanele

¹¹ „Jerusalem yi-aulima-ni nandu “Tellu mele akili kapula tellu. We tekunu mului.” niring, akiliinga-pe penga „na, kolea-auli Andiyok „pupu molambu, Pita urum kene yu-ni ulu te tirimele aima tapa kis-sirimeliinga „kanupu kene, yu mulurumna pupu, tapa kis-sirim mele sumbi-sipu nimbu para sipu ung-mura sirindu.

¹² Jemis-ni „Andiyok pai.” nimba, liipa mundurum yima ui naa wangi Pita Juda-yambuma naa molemele yambu-lupama-kene wasie anduku tapú-toku langi nuring. Akiliinga-pe penga Jemis-ni liipa mundurum yi kanuma uring kene ‘Yi-lupa Krais-nga yi molemelema

kangi te kopsangi.’ niring yima-kene mundu-mong tenjipa, “Teker mele naa kanangi.’ nimba ɿPitaɿ yambu-lupama-kene andupa langi nurum mele akili mundupa kelepa yunu mulurum.

¹³ Kanu-kene Pita-ni ‘Kapula tembu.’ nimba numanale-ni piliipaliinga yi kanuma naa oku molangi tirim mele penga uring kene mundupa kelepa ‘Okomele yima kene numanu tiluna pupili molemulu.’ nimba topele-mapele topa ulu gólu tuli te tirim mele ɿAndiyokɿ Juda-yambu ɿKrais-nga yambu muluringma, kanuku kene enini kepe Pita-ni topele-mapele topa gólu tuli ulele tirim mele aku-siku manda leku tiringko. Penga enini topele-mapele toku gólu tuli ulele tiring mele Banapas-ni kanupa kene ‘Ui lawa tindu lam. Enini tekemele mele tekukonjukumele. Na aku-sipu teambu.’ nimba yu-ni kepe aku-sipa lawa tirim.

¹⁴ Kanu-kene enini temani-kaiéliinga ungsikale-ni ‘Teangi.’ nilimú mele sumbi-siku naa tekukonjukumele mele kanupuliinga, enini pali kanuku piliiku molangi na-ni Pita-ndu nimbu mele: “Nu Juda-yi te akiliinga-pe Juda-yambuma-ni ɿlangi nungíndu ung-manima piliiku kene, telemele mele naa tekukonjukumele, Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemani telemele mele tellu, akiliinga nu-ni yambu-lupamandu “Juda-yambuma-ni ɿung-manima, piliiku telemele mele aku-siku manda leku teai.” nikunu nambimuna mani silluye?” ɿnirindu.ɿ

2:15—4:31 “Krais Yesos Minda Oliunga Tapa Liilie.” Niku

**Tondulu Munduku Piliilimili
Yambuma Mindi Pulu Yili-ni
“ ‘Ulu-Pulu-Kis Te Naa Pili
Yambu Sumbi-Nílima’ Nimbu
Kanokur.” Nilimú Ung Te**

2:15-21 ‘Yesos Sika’ Niku Tondulu Munduku Piliilimili Yambuma Mindi Pulu Yili-ni Kanupa ‘Yambu Sumbi-Nílima’ Nimba Kanolemú Ung Te (2:11-21 pali kanui)

¹⁵ “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelemandu Juda-yambuma-ni ‘ulu-pulu-kis tili yambuma.’ nilimele yambu kanuma oliu Juda-yambuma mólu; Juda-yambuma-ni oliu miringeliinga oliu Juda-yambuma molemulu kanuma ,Krais-nga yambuma molupu kene ung tale piliilimulu mele i-sipa:,”

¹⁶ ,Te:,” ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma yambuma-ni mimi-siku piliiku liiku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba naa kanolemú.’ nimbu piliilimulu.

,Te:,” ‘Yambuma-ni ‘Yesos Krais sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma mindi aku-siku telemeláliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene eninga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanolemú.’ nimbu piliilimuluko.

Ung akusele piliipu kene ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu ,Juda-yambuma, kepe manda naa tepa liimba.’ nimbu piliipu kene, ‘Pulu

Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ nimbu ‘Yesos Kraís ımolupa tirim mele, sika.’ nimbu tondulu mundupu piliirimulu. ‘Moses-ni ung-mani siri-muma mimi-siku piliiku liiku telemele yambu-manga aima tilu kepe aku-sipa tembaliinga Pulu Yili-ni yu kanupa kene yunga ulu-pulu-kísima mundupa naa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambale’ aima naa nimba kanomba.’ nimbu piliipuliinga ‘Yesos Kraís yu mendepulu Pulu Yili-ni oliu-kene aku-sipa temba kupulanumele.’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu.

17 “Aku lem, oliu Juda-yambu mare-ni ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ akiliinga ‘Yesos Kraís mendepulu manda tenjimba.’ nimbu tondulu mundupu piliamili.’ nilimulu ulu kanili-ni oliu i-sipa mele liipa ora silimú: ıOliu-ni “Juda-yambu naa molku yambu-lupa molemelema ulu-pulu-kis tili yambuma molemele.” nilimulu mele, oliu kepe ı‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni oliu kapula naa tepa liilimú. Kraís-ni mindi oliu kapula tepa liimba.’ nimbu piliipu Moses-ni ung-mani sirimuma mundupu kekelemuláliinga aku-sipa, ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele liipa ora silimú, mokeringa lelemú. Aku lem oliu ıJuda-yambuma, ulu-pulu-kis tili yambuma molemulu mele aku-sipa liipa ora silimú mokeringa lelemáliinga ‘Kraís-ni “Ulu-pulu-kísima teai.” nilimú lam.’ nimbu piliilimulu kene kapulaye? Aima mólu! ıKraís-ni aku-sipa aima

naa nilimú.}

¹⁸ Na-ni ui piliipu kene, ‘Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani sirimuma-ni na naa tepa li-
ipa, Pulu Yili-ni ‘na “mindili nambu.” nimbá
ulu-pulu-kis te naa pili yambu sumbi niliele
molemú kanokur.’ nimbá ulu te kapula naa
temba.’ nimbu tondulu mundupu piliipu Moses-
ni ung-mani sirimuma mundupu kilirindu akili
penga kelepu ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni
na manda tepa liipa Pulu Yili-ni na ‘yambu
sumbi niliele.’ nimbá ulu-pulele pelemú.’ nimbu
alsupu Moses-ni ung-mani sirimuma ambulupu
piliipu liipu telkanje telka ulu akili-ni ‘Na Moses-
ni ung-mani sirimuma ui mundupu kilirindu
kene tepu kis-sirindu.’ nimba liipa ora silka.

¹⁹ ǀNiker akiliinga ung-pulu te i-sipako:ǀ,
ǀYambu te kolelmú kene yu nokulelmú ulu-
puluma mundupa kelemú, ulu-pulu kanuma-ni
yu kolelmáliinga alsupa naa nokulelmú aku-sipa
mele, Moses-ni ung-mani sirimuma-ni na nuku-
rum kene mimi-sipu piliipu liipu naa tirindeli-
inga ung-mani kanuma-ni Pulu Yili-ni na ‘ulu-
pulu-kis naa pili yi sumbi niliele’ nimba kanom-
baliinga ulu-pulele na manda naa sirimeliinga
ung-mani kanuma na mundupu kelepu ung-
mani kanuma-kene yi kululiele mele mulurundu.
Pe ekupu ung-mani kanuma-kene kululi yili
moliáliinga Pulu Yili-ni kanupa kaí piliilimú
uluma tembundu kona moliu.

²⁰ Krais unji-perana ǀtopa ku toku panjiring
kulurum kene, na-kene wasie ǀtoku, ku toku
panjiring kulurumbu. Akiliinga, ekupu na-
nanu we kona naa moliu. Krais na-kene tapú-

topa molemáliinga yunga kona mululi ulele na-kene pelemú. Akiliinga, kangikundu uluma tepu moliu mele 'Pulu Yili-nga Málale yu sika.' nimbu tondulu mundupu piliipu kene aku-sipu kangikundu uluma tepu moliu. 'Pulu Yili-nga Málale' niker yili yu na numanu monjupa nanga nimba alko topa kulunjurum yili.

²¹ 'Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemu ulele ulu te mólu.' naa nimbu, akili mundupu naa keleliu. Moses-ni ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni oliu 'yambu sumbi nílima' nimba kanomba ulu-pulele kapula silkanje Krais we kolka. Yu kulurum ulele-ni ulu te naa telka." ,nimbu Pita-ndu nirindu.,

3

3:1-14 Moses-ni "Teai!" Nimba Ung-Mani Sirimuma Piliiku Liiku Telemele Ulele Kene, 'Krais-ni Sika Oliunga Nimba Tinjirim.' Nimbu Tondulu Mundupu Piliilimulu Ulele Kene, Ulu Kanuselenga Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

¹ Eni ,Krais-nga yambu, Gallesia molemele yambu-wiliema, na-ni ui Yesos Krais unji-perana ,toku, ku toku panjiring kulurum mele nimbu sirindu kene eni aima piliiring yambuma, eni yambu nae-ni numanuma tepa bempa sipa liipa lu sirimuye?

² Na-ni eni ung aima tiluele walsipu piliambu: Mini Kake Tiliele ,kupulanum nambulkarenga, liiringiye? ,Moses-ni, "Teai!" nimba ung-mani sirimuma piliiku liiku teng panjiku tiringeli-inga Mini Kake Tiliele liiring, mola ,temani-kaí

topu sirindele piliiku kene, ‘Sika’ niku tondulu munduku piliiringeliinga liiringiye?

³ Eni ɿnambulka ung te piliiku kene, aku-siku wylie pulimeléye? Ui-pulu-pulu ɿ‘Krais-nga yambuma molamili. Pulu Yili-ni oliu kanupa kaí piliipili.’, niku kene Mini Kake Tiliele liiring kanili, pe ekupu ɿnumanu topele toku, eni-enini eninga tonduluma-ni ‘Moses-ni ungmani sirimuma piliipu liipu tepu kene, aku-sipu molamili.’ niku piliilimiliye?

⁴ ɿ‘Krais sika.’ niku tondulu munduku piliiring kene, ɿMini Kake Tiliele-kene, ulu ɿkaí aku-sipa, mare eni-kene wendu urum akuma we wendu urumye? ‘Ulu ɿkaí, akuma we wendu urum lam.’ nimbu kanokur. ‘ɿUlu kaí akuma wendu urum kene penga ‘Moses-ni ungmani sirimuma-ni oliu tepa liimba.’ niku piliiku liiring, akili aima kis.’ nimbu piliiker.

⁵ ɿMoses-ni, ungmani sirimuma piliiku liiku telemeláliinga Pulu Yili-ni yunga Minéle eni sipa, eni molemelena ulu-tonduluma telemúnje, mola ɿtemani-kaiéle, piliiku kene ‘Sika’ niku tondulu munduku piliiringeliinga aku telemúye?

⁶ ɿPulu Yili-nga bukna Eprayam-ndu nimba molemú mele, piliiku piliai:

“Pulu Yili-ni yu-kene “Tembu.” nirim mele

Eprayam-ni ‘Sika temba.’ nimba

tondulu mundupa piliirimeliinga
kanupa kene

Pulu Yili-ni “Yu yi sumbi-niliele.”

nimba kanurum.”

Ui-Pulu-Pulu 15:6

nimba molemú.

⁷ Akiliinga, ‘₁‘Temani-kaiéle sika.’ niku, tondulu munduku piliilimili yambuma Eprayam-nga kangambulama molemele.’ niku piliai.

⁸ Penga wendu ombá mele Pulu Yili-nga bukna ui mulurum. Penga Juda-yambu naa molku yambu-lupama-ni ‘Sika’ niku tondulu munduku piliingéliinga Pulu Yili-ni enini kanupa kene ‘Eninga ulu-pulu-kísima mundupu kelepu, ‘numanu sumbi nimba pípili molemele yambuma’ nimbu kanombu.’ nimbá mele Pulu Yili-ni ui Eprayam-ndu temani-kaiéle pemba mele topa sipa kene nimba mele:

‘ “Nu-ni kalku liini yi te-ni tembaliinga
ma-koleana yambuma pali membu
pemba kene
molku kunjingí.”

nirim.’ *Ui-Pulu-Pulu 12:3, (18:18), 22:18, 26:4*
nimba molemú.

⁹ ₁Pulu Yili-ni aku-sipa Eprayam-ndu nimba panjurumeliinga, yu-ni ₁‘Pulu Yili sika.’ nimba, tondulu mundupa piliirim yi Eprayam Pulu Yili-ni membu panjipa tepa kunjurum kene yandupa-yandupa ₁‘Pulu Yili sika.’ niku, tondulu munduku piliilimili yambuma kepe Eprayam-kene wasie membu panjipa tepa konjulimúko.

¹⁰ ₁Moses-ni, ung-mani sirimuma piliipu liipu teng panjipu temulú kene ₁Pulu Yili-ni oliu ‘ulu-pulu-kis naa pili yambu sumbi-níluma’ nimba kanomba.’, niku tondulu munduku piliilimili yambuma Pulu Yili-ni ‘Mindili noku molku kis-sangi.’ nimbá. Pulu Yili-ni aku nimbáliinga ung te piliipu kene aku niker akili Pulu Yili-nga bukna molemú. Akili i-sipa mele:

‘Ung-manima molemú buk ıMoses-ni turumeli-
 inga,
 ung-manı aima pali taki-taki piliiku liiku
 teng panjiku naa tingı yambuma
 Pulu Yili-ni ‘Mindili noku
 molku kis-sangi.’ nimbá.’ *Ung-Manima*
27:26

nimba molemú kanili.

¹¹ ıPulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:ı

ıPulu Yili ‘sika’ nikuı
 tondulu munduku piliingı yambuma mindi
 Pulu Yili-ni kanupa ‘yambu sumbi-
 nılıma’
 nimba kanomba yambu kanuma
 mindi
 kona molku konjuku mindi pungı.’
Apakak 2:4

nimba molemú mele piliipu kene ıMoses-niı, ung-
 mani sirimuma piliiku liiku tingı yambuma Pulu
 Yili-ni kanupa eninga ulu-pulu-kısıma mundupa
 kelepa, ‘numanu sumbi-nimba pili yambuma
 molemele.’ nimba kanomba kupulanum te aima
 naa lelemú mele aima sumbi-sipu piliilimulu.

¹² ıMoses-niı, ung-manı sirimuma-ni ı‘oliu tepa
 liimba.’ nikuı, mindili-siku lombulku tingı ulele
 kene, ı‘Krais-ni oliu tepa liimba.’ nikuı, tondulu
 munduku piliingı ulu-sele walsekale liiku tere
 leku kapula naa tingı. Aima manda mólu!
 ıMoses-ni ung-manı sirimuma tingıliinga ung te
 Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:ı

‘Ung-manıma aima pali
 taki-taki mimi-siku piliiku liiku teng panjiku
 tingı yambuma mendepolu

aku-siku tingéliinga molku konjuku mindi
pungí.

„Ung-mani mare walsekale kepe
munduku kelku naa tingí kene
naa molku konjuku mindi pungí.” *LLi-
pai 18:5*

nimba molemú kanili.

¹³ „Pulu Yili-ni, ‘Krais mindili nomba mindili
sipa mulupili.’ nirim-na yu sika mindili nomba
numanuna buni tipili mindili sipa mulurum
ulu akili-ni, Krais yu-ni oliu „Juda-yambuma,
ung-manima-ni ‘Mindili noku molku kis-sangi.’
nilimú kupulanum-na wendu liinjirim. „Pulu
Yili-ni Krais tepa kis-sirimeliinga ung-pulu te
Pulu Yili-nga bukele-ni nimba mele:„

‘Yambu unjina ola ‘Kolangi.’ niku
ku toku panjilimele yambuma „Pulu Yili-ni,
‘Mindili noku molku kis-sangi.’
nimbá.’ *Ung-Manima 21:23*

bukna nimba molemú akiliinga Krais yu unjina
„toku, ku toku panjiringeliinga Pulu Yili-ni Yesos
“Mindili noku molkunu kis-sani.” nirimko.

¹⁴ ‘Pulu Yili-ni Eprayam-ndu „Nu-ni kalku liini
yi te-ni tembaliinga ma-koleana yambuma pali
molku kunjingí.’ nimba,„ nimba panjorum ung
kaiéle Krais Yesos-ni ulu te tenjimbaliinga Juda-
yambu naa molku yambu-lupama kene pípili.’
nimba „Pulu Yili-ni ui, oliu kolea-kísina molupu
kis-sipu mindi pulkumula kupulanum-na wendu
liirim. ‘Mini Kake Tiliele liangi simbu.’ nimba,
nimba panjorum akili ‘„Krais-ni tinjirimele oli-
unga nimba tepa liimbandu tinjirim.’ niku,„

tondulu munduku piliingí yambuma-ni aima liangi!' nimba ıPulu Yili-ni, aku-sipa nirim.

3:15-27ekendu Moses-ni Pulu Yili-nga Ung-Mani Sirimuma-ni Pulu Yili-ni "Tembu." Nimba, Nimba Panjirimele Manda Topa Mania Naa Mundumba Ung Te (2:14 pulu monjukunu kanui)

¹⁵ Angmene, ı'Ung te na-ni ung-bo tonjumbale sumbi-siku piliangi.' nimbu, ya ma-koleana yambuma-ni ulu te telemele mele eni piliilim-ilále nimbu sambu. Yambu tale-ni "I-sipu i-sipu teambili." nikulu anju-yandu ung te niku panjikulu mi lelembele kene penga niku panjikulu mi lelembele ung kaniliinga yambu te-ni ung te wendu naa liilimú, yambu te-ni ung te sukundu naa mundulimú. Sika ung akili makoleana yambusele-ni mindi niku panjilimbele akiliinga-pe penga ung kanili yambuselenga te-ni alowa naa telemú. Ungele niku panjikulu mi lelembele mele aku-sipa we pelemú. ıAkili manda monjupa, Pulu Yili-ni Eprayam-kene tirim mele liipa ora silimú.ı

¹⁶ Pulu Yili-nga bukele-ni nilimú mele i-sipa: "Pulu Yili-ni "Tembu." nimba, nimba panjorum ungele ıoliu Juda-yambumanga anda-kolepa, Eprayam kene Eprayam yu-ni kalupa liimbale kene akuselendu nimba, nimba panjorum." nilimú. "ıYi, kalupa liimbale." nilimú kanili ıyi, tiluelendu mendepolu nilimú. "Nu-ni kalkunu liinéle." nilimú. "Nu-ni kalku liiníma." naa nilimú. Yambu pulelendu naa nilimú, tiluelendu mendepolu nilimú. ıYi, tilu akili ıPulu Yili-ni makó turum yi-nuim,ı Kraisele.

17 Ung niker ilinga pulele i-sipa mele: „Pulu Yili-ni “Aku tiní kene na-ni i-sipu i-sipu tembu.” nimba,„ nimba panjipa mi lirim ung kanili yu kórunga kumbi-lepa wendu omba pirim. Ung kanili ui we pípili penga punie po-andret kelepa teti omba purum kene „Moses-ni, “Teai.” nimba ung-mani sirimuma wendu urum. „Ung-mani kanuma sika penga aelega wendu urum akiliinga-pe, Moses-ni ung-mani sirimuma-ni Pulu Yili-ni ui nimba panjipa mi lirim ungele manda naa topa mania mundumba, Pulu Yili-ni ui nimba panjurum ungele we pemba mindi pelemú, ung akiliinga kongunale mania manda naa pumba.

18 Yambuma Pulu Yili-ni “We simbu.” nirim melale liingindu Moses-ni ung-mani sirimuma piliiku liiku teku kene méle kanili liilkemelanje Pulu Yili-ni „We simbu.” nimba,„ nimba panjurum ungele ‘Sika’ niku tondulu munduku piliikuliinga kapula naa liilkemela. Akiliinga-pe Pulu Yili-ni Eprayam-ndu “We simbu.” nirim melale ung nimba panjurum ungele-ni mindi méle akili yu we simbandu yu-yunu piliipa kene makó turum. „Eprayam-ni ulu te tirim-na kanupa kaí piliipa kene Pulu Yili-ni “Simbu.” naa nirim. Yu-ni yunu piliipaliinga aku-sipa nimba panjurum.„

19 „Pulu Yili-ni “We simbu.” nirim melale simbandu yu-ni ui nimba panjurum ungele piliipa kene simba, lem Moses-ni “Teai!” nimba ung-mani penga sirim-ma nambimuna sirimuye? Ung-mani kanuma-ni nambi telemúye? Aku, “Yambuma ulu-pulu-kísima telemele mele pil-

iangi liipu ora sambu.” nimba kene Pulu Yili-ni , “I-siku teai. I-siku naa teai.” nimba , ung-mani kanuma sirim. , Pulu Yili-nga ung-mani Moses-ni yandu nimba sirim-ma naa pelkanje ulu-pulu-kísima tepu kene ‘Tepu kis-símulu.’ nimbu naa piliilkumulá., Akiliinga-pe ‘Ung-mani kanuma kamu pípili.’ nimba Pulu Yili-ni naa sirim. Eprayam-ni kalupa liimbalendu ui nimba panjurum kalupa liimba yi kanili ‘ui naa upili ung-manima-ni yambuma nukupili. Yu ombá kene ung-manimanga tondulale mania pupili.’ nimba Pulu Yili-ni ung-mani akuma sirim. Pulu Yili-nga ung-manima mulú-koleana angkellama-ni yandu niku sinjiring, yambuma kene mulú-koleana angkellama kene suku-singina yi te-ni yandu liirim kene kamu pirim. , Suku-singina yi nikem akili yu Moses.,

²⁰ Pulu Yili-ni ung-manima simbandu suku-singina yi te-ni molupa nimba sinjirim, Pulu Yili-ni yu-yunu yambumandu sumbi-sipa ung te naa nirim, akiliinga-pe yi te-ni yu-yunu ung te sumbi-sipa nimba panjilimú kene suku-singina yambu te-ni ulu te naa tenjilimú. Pulu Yili yu yi tiluele mindi molupa yu-ni yunu sumbi-sipa Eprayam-kene ung te nimba panjurum. Yambu te-ni suku-singina ulu te naa tinjirim.

3:21-27ekendu ‘Oliu Penga Kraisa-nga Yambuma Molamili.’ Nimba Moses-ni Ung-Mani Sirimuma-ni Oliu Ui Nokupa Mani Sirim Ung Te (3:14-26 pali)

²¹ Pulu Yili-ni aku-sipa tirim-na , Moses-ni Pulu Yili-nga , ung-mani , sinjirim ungma , kene

Pulu Yili-ni ‚Eprayam-kene, nimba panjurum ungele kene anju-yandu ele-tu mele molem-beleye? Aima mólu! ‚Pulu Yili-ni numanu tale piliipaliinga “Ung-manima-ni enini nukupili sambu.” naa nirim. ‚Yambuma kona molku mindi puli ulu-pulele kapula simba ung-mani te pelkanje Pulu Yili-ni ung-mani kanuma pili-iku liiku telemele ‚yambuma, kanupa ‚yambu, sumbi-nílima’ nimba kanolka. Penga oliu aku-sipa ung-mani pelkale piliipu liipu tepu kene numanu sumbi nimba pílima molupu kene yunga kumbi-kerina kapula pupu molkumula.

²² Akiliinga-pe aku-sipa tili ung-mani te naa pirim, naa pelemú. Pulu Yili-nga bukele-ni i-sipa mele nilimú:

“Ma-koleamanga pali yambuma pali
 ulu-pulu-kísimani ka silimú ‚kene,‚
 ka-lkuna mele pelemelé.

Takara toku manda naa pulimelé.”
 nilimú. ‚Pulu Yili-nga ung-manima pelemáliinga aku telemú. ‚Moses-ni ung-mani sirimuma-ni yambuma nokulemáliinga ulu-pulu-kísimani yambuma pali ka silimáliinga pulele i-sipa mele; ‚Pulu Yili yu-ni nimba panjurum melale ‚yambuma-ni liingíndu Yesos Kraisi-ni tinjirimele ‚Aima sika.’ niku tondulu munduku piliingí yambuma sambu liangi akiliinga ulu-pulu-kísimani yambuma pali ka sipa pípili.’ nirim. Simba liingí kupulanum te-lupa mólu.

²³ Yesos-ni oliunga nimba tinjirim mele ‚Sika’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu kupulanumele ui wendu naa upili Moses-ni ‚Pulu Yili-nga, ung-mani sirimuma-ni oliu ‚Mong liingéliinga

mindili nangi.' nimbáandu ka mele sirim. Yesos-ni penga omba oliunga nimba tinjirim mele 'Sika' nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele lku-ki mele lepa, ung-mani ui pirim-manga kalkuliinga llok mele pirim kanili penga kima liinjimbaliinga Moses-ni ui ung-mani sirimuma-ni aku tirim.

²⁴ ıI-sipu mele niker:ı, ' 'Pulu Yili-ni oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, numanu sumbi nimba pili yambuma molemele.' nimba kanupili.' niku 'Krais-ni oliunga nimba tinjirim mele 'Sika' niku tondulu munduku piliangi.' nimba Krais ui mana mania naa upili Pulu Yili-ni 'Ung-manima-ni oliu nukunjpili.' nimba, ung-manima sirim.

²⁵ Akiliinga-pe ekupu oliu Krais-ni tinjirim mele 'Sika' nimbu tondulu mundupu piliipu molomulú ulu akili wendu urum lelemáliinga ıPulu Yili-ngaı ung-mani ui sirimuma-ni oliu naa nokulemú.

3:26—4:7 Pulu Yili-nga Kangambulama Molemulu Mele Ung Te

²⁶⁻²⁷ Ekupu Krais Yesos-ni ıpenga tinjirim meleı, 'Sika ıoliunga nimba tinjirimı,' niku tondulu munduku piliilimili ulele-ni eni pali ekupu Pulu Yili-nga kangambulama mulungı kupulanumele akisinjirim-na aku-siku molemele.

Eni no liiring ulu kanili-ni Krais kene eni kene yambu tiluele mele muluringma pali Krais, ımulumbale meleı, pakuringeliinga sika Pulu Yili-nga kangambulama molemele.

²⁸ ıEni pali Krais-nga yambu molemelemaı,

Juda-yambuma lupa, Juda yambu naa molemele yambuma lupa mólu;
 ku-moni naa liiku we kendemande-kongun tinjili yambuma lupa, we molemele yambuma lupa mólu-ko;
 yima lupa, ambuma lupa mólu-ko;
 ekupu eni pali Yesos Krai-nga yambu-talape tiluele mendepolu molemeláliinga yambu lupa-lupama naa molemele.

²⁹ Eni Krai-nga yambuma mulúngi lem eni Eprayam-ni kalupa liirim yambuma molemeleko; Pulu Yili-ni ui Eprayam-ni kalupa liimba yambuma, “Simbu.” nimba, nimba panjurum melale eni wasie liingí.

4

4:1-7 Oliu Kendemande-Yambuma Mele Mulurumu Akiliinga-pe Ekupu Pulu Yili-nga Kangambulama Molupu, Yunga Moya-Mélema Liimulú Yambuma Molemuláliinga Ung Te (3:26—4:7 pali)

¹ Kangambulama kene moya-mélema liingí yambuma kene, akumandu nimbú nikerale i-sipa mele: Kang te-ni yunga lapanga moya-mélema sika liilimú, akiliinga-pe ui yu kelú kene lapanga kongun kendemande-yambu te mele molemú. Lapanga mélema pali sika yunga, akiliinga-pe yu kang kelále mindi molemú kene naa liilimú.

² Lapale-ni ‘penga yu moya-mélema liipili.’ nimba, nimba panjilimú enale ui wendu naa upili “Kangale kene mélema kene nukupili.” nimba makó tolemú yambumanga ungma mindi piliipa molemú.

³ Oliu aku-sipako. Oliu kangambula kelúma mulurumulu kene ma-kolealiinga ung-mani mola ulu-pulu lupa-lupa wema-ni mindi ‘Nanga kendemande-kangambulama.’ nimba oliu nokupa, kangima-ni ulu-puluma temulú mele mani sirim.

⁴ Akiliinga-pe Pulu Yili-ni ui yu-yunu numanale-ni piliipa makó turum enale wendu urum kene yu-ni yunga Málale liipa mana-mania mundurum akili ‘Moses-ni “I-siku teai! I-siku naa teai!” nimba, ung-mani sirimuma-ni nukurum yambu-talapena suku ambu te-ni mirim.

⁵ ‘Moses-ni, ung-mani sirimuma-ni nokulemú yambu kanuma alsupa naa nukupili. Enini we molku, ‘Moses-ni, ung-mani sirimuma kapula naa piliiku liiku telemeláliinga mindili noku kulungí kupulanum-na wendu oku, nanga ‘kangambulama, molku nanga moya-mélema liangi.’ nimba yu-ni yunga Málale ‘Eninga nimba, yunga memale onde lepa, alko topa kulunjupili.’ nimba mana-mandu liipa mundurum. ‘Málale-ni oliunga nimba tenjimba ulele-ni oliu tepa liipa kapula molomulú kupulanumele akisinjipili.’ nimba yu oliu mana-yambuma molemuluna liipa mundurum.

⁶ Penga Pulu Yili-nga kangambulama molemulu-na yu-ni yunga Málale-nga Minéle oliunga numanumanga suku ‘Mulupili.’ nimba, liipa mundunjurum. Mini akili Pulu Yili-ndu “Tata. Nanga Lapa.” nilimú Minéle. ‘Pe oliunga numanumanga molupa “Tata; nanga Lapa.” nilimú kene, piliipuliinga ‘Oliu yunga

kangambulama.' nimbu piliilimulu.}

⁷ Pulu Yili-ni aku tirim-na ekupu mélemani ui eni nukurum kene méle kanumanga kendemande-yambuma muluring mele naa molemele; Pulu Yili-nga kangambulama molemele. Pe yunga kangambulama molemeláliinga yu-ni "Nanga nosiliu mélemani eni penga moyamélemani liangi simbu." nirim.

4:8-20 Poll-ni Gallesia Yambuma Kondu Kolupa Numanu Pulele Liipa Mundurum Ung Te

⁸ Ui Pulu Yili naa piliiku yunga yambuma naa molku kene, Pulu Yili naa mulurum méle wema liiku 'oliu nokolemele pulu yima' niku liiku angnjiku popu turing mélemanga kendemandekongun aima mindili siku tinjiring.

⁹ Akiliinga-pe ekupu Pulu Yili piliiku bi siku yunga yambuma molemele. Akiliinga-pe sika akili mólu. Na-ni i-sipu niambu: Pulu Yili-ni nimba mele: "Eni na piliiku bi siku nanga yambuma molangi." nirim. Aku lem ekupu ,aku-siku, molemele mele nambimuna munduku kelku bulu siku, tondulu naa puli ung-manima nambimuna alsuku piliiku molemeleye? 'Ulu kanuma-ni oliu alsupa nukupili. Oliu ulu kanumanga kendemande tinjili yambuma alsupu molomulú kene kapula.' niku piliilimiliye?

¹⁰ Juda-yambuma-ni kóru tenga-tenga niku ena tenga kóru mulungí walema kene, kaliimbu konanga ke tomba enama kene, punie konanga wendu ombá enama kene, langi tepa tomba kene pulu monjuku sukundu liingí enama kene, ena kanuma wendu ombá kene ulu mare piliiku

tingí mele Pulu Yili-ni ʼMoses nimba sirim kene piliipaliinga Isrel-yambuma ung-mani sirimeliinga piliiku liiku telemele, mele ʼeni Krai-nga Gallesia-yambuma ʼPulu Yili-ni oliu kanupa kaí piliipili.ʼ niku, piliiku liiku telemele.

¹¹ ʼAku-siku telemeláliinga, ʼNa-ni eni mindili sipu mani sirindu mele we tirindunje. Eni-kene kongun tirindele we mania pumba. Na eni mani sirindu ungma munduku kelku ui piliiku tiring mele alsuku piliiku tingí kene kis lemba.ʼ nimbu na aima mini-wale mundukur.

¹² Angmene, na-ni eni aima tondulu mundupu mawa tepu kene, na ui ʼMoses-ni ung-mani sirimuma mundupu kelepu, ʼeni Juda-yambu naa molku yambu-lupa muluringma-ni Moses-ni ung-mani sirimuma naa piliiring mele mulurundeliinga ekupu na ʼKrais-nga ungele piliipu, moliu mele eni aku-siku piliiku molai.

ʼNa eni-kene mulurundu kene, eni na-kene ulu te teku kis naa siring.

¹³ Eni piliilimili, na kuru te turumeliinga ui kumbi-lepu eni muluringna ombu temani-kaiéle topu sirindu.

¹⁴ Nanga kangiele tondulu naa purumeliinga eni buni sirindu akiliinga-pe eni na kanuku kis piliiku bulu naa siku, na munduku naa kiliring. Pulu Yili-ni angkella te eni molemelena liipa mundulka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele, mola Krai Yesos yu olka kene “Wasie molamili ui.” nilkimela mele na aku-siku “Wasie molamili ui.” niring.

¹⁵ Ui na-kene numanu siku “Papu únu. Wasie molamili ui.” niring mele ekupu nambi

telemúye? Na-ni aima sika nimbu siker: ‘Ui na eni-kene wasie mulurumu kene ɽméle aima numanu lakuku munjuring mélema na silkimela. Nanga mong te kis lelkanje ‘Na liipu tapunjamili.’ niku, eninga mong te ukuku na silkimela.’ nimbu niker.

¹⁶ ɽAku lem, na-ni eni ung-sikama nimbu sikereliinga ekupu na eninga ele-túli moliuye?

¹⁷ ɽYi Moses-ni ung-mani sirim kanuma piliiku teai.’ niku mani silimele, yima-ni “Oliunga ungma aima piliangi!” niku tondulu munduku mani silimele akiliinga-pe aku telemele ulele ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku naa telemele. ‘Eni ɽna kene nanga anginipilima kene, tapú-toku naa molangi.’ niku pipi siku, ‘Enini-kene mendepolu tapú-toku molku eninga ungma mindi numanu kimbu-siku piliiku liiku molangi.’ niku aku-siku tondulu munduku mani silimele.

¹⁸ Na eni-kene naa moliu kene yi lupa mare-ni ‘Eni liipu tapunjamili.’ niku tondulu munduku ‘Pulu lipili. Tapú-topu molamili.’ nilkime-lanje kapula. Yi mare-ni aku-siku oku taki-taki telkemelanje papu akiliinga-pe yi mare-ni oku ‘Oliunga ungma piliiku liangi.’ niku gólu toku tondulu mani silimele akili kis.

¹⁹ Nanga numanu monjuliu kangambulama, ambuma kangambula mingíndu mindili nolemele mele ‘Eni Krai yu-mele molku yunga ungele mendepolu piliiku liiku molangi.’ nimbu na aku-sipu alsupu mindili nokur yili molupu kene,

²⁰ ‘Na eni-kene molupu eninga kumbi-kerima kanupu ungma kerina sumbi-sipu nimbu silka-

nje papu. ‘Pepá mindi topu mundukurele layere kapula mólu.’ nimbu molupu, ‘eni ekupu telemele mele piliipuliinga, ‘Na-ni eni nambi-sipu liipu tapunjumbunje.’ nimbu piliikereliinga eni aima kondu tepa buni tekem.

4:21—5:1 Eprayam-nga Ambu Aka Kene Sera-sele Mulringli Mele Ung-Eku Te (3:15 pulu monjukunu kanu)

²¹ Eni ‘Juda-yambumanga, ung-manima-ni oliu nukupili.’ nilimele yambuma, ung-mani kanuma-ni nilimú mele eni naa piliilimiliye? Na niku sai.

²² ‘Pulu Yili-nga, bukele-ni nimba mele: “Eprayam-ni kang tale mirim, te kongun we tenjipa méle kaluli te naa liili kendemande-ambale-ni mirim; te mindili te naa nomba we mulurum ambale-ni mirim.” nilimú.

²³ Kendemande-ambale-ni kang minjirimele kangambulama melemele mele aku-sipa we minjirim. Akiliinga-pe we mulurum ambale-ni yunga kang minjirimele we naa minjirim. Pulu Yili-ni ‘Yunu-ni kang te menjimba.’ nimba, nimba panjurumeliinga kang kanili minjirim.

²⁴ Ambu kanusele Pulu Yili-ni ung tale nimba panjipa mi lirim-sele mele manda monjukulu, elsele-ni tiringli uluselenga ung-eku te pelemú. ‘Kendemande-,ambu Aka yu Pulu Yili-ni ung te mulú Sainai-na nimba panjipa mi lirim ungele mele molemú. Ung kanili ‘Pulu Yili-ni Moses sirimele-ni, kongun kendemande-yambu mulungí kangambulama melale.

²⁵ Ambu Aka kene kolea Arepia akuna mulú Sainai polemú mulále kene akuselenga ungpulele tiluele. Kolea-auli Jerusallém molemele yambuma „Moses-ni mulú Sainai-na molupa ungmáni sirimumanga, kongun kendemande tinjili yambuma mele molemeláliinga Jerusallém ekupu lelemú akili mulú Sainai pulurum mele aku-sipako lelemú. „Jerusallém akuna molemele yambumanga anum yu kongun kendemande tinjili ambale mele kanili.”

²⁶ Akiliinga-pe Jerusallém te mulú-koleana lelemáliinga yambuma mindili te naa noku we molemele. Jerusallém akili oliu „Krais-nga yambumanga, anum.

²⁷ Aku nikereliinga pulele „Pulu Yili-nga, bukna molemú ungpulele kanili i-sipa mele:

“Ambu-waengonale,

kangambula naa mellu ambale, nu numanu siyo.

„Kangambula mingíndu mindili nolemele mele

kangambula naa melláliinga,

mindili naa nollu ambale,

nu numanu kaí pípili konana niku

tondulu nangale toku niyo.

Ambu-waengonale-ni

melemú kangambulama aima pulele,

we-ambumanga kangambulama koltale mele,

akiliinga aima numanu siku aku tiyo.”

Asaya 54:1

nimba ungele aku-sipa bukna molemú.

28 Angmene, ʼPulu Yili-ni Eprayam-ndu, “Wendu ombá.” nimba, nimba panjorum mele akili wendu ombádu ʼEprayam-ni yunga kang, ʼAisak mirim, aku-sipa mele, ekupu eni ʼKrais-nga yambuma, kepe ʼPulu Yili-ni “Wendu ombá.” nimba, ʼnimba panjorum ungele wendu ombádu ʼPulu Yili-nga, kangambulama molemeleko.

29 ʼEprayam-nga kangsele, miringli kene kangambula we melemele mele mirim kangale-ni ʼPulu Yili-nga, Minéle-nga tondulale-ni mirim kangale tepa kis-sipa mindili sirim. Ekupu aku-sipako ʼMoses-ni ung-mani sirimumanga kendemande-yambuma-ni Krais-nga yambuma mindili silimele,.

30 Akiliinga-pe ambu kanusele kene elsengla kangsele kene Pulu Yili-nga bukele-ni nambulka nilimúye?

ʼI-sipa mele nilimú: ʼ

ʼ ʼPulu Yili-ni Eprayam-ndu nimba mele: ʼ

“Kongun kendemande ambaliinga málu kangale kene

we molemú ambaliinga málu kangale kene

lapanga moya-mélema

moke tekú aima naa liangli akiliinga

kendemande-ambale kene málale kene

kamu makurui.” ʼnirim, ʼ *Ui-Pulu-*

Pulu 21:10

nimba molemú kanili.

31 Akiliinga, angmene, oliu kendemande-ambaliinga kangambulama naa molemulu; ka-kongun naa tepa we mulurum ambaliinga kangambulama molemulu.

**Kolomong-Auli 5-6sele Kraisi-ni
Oliu 'Ka-Lkuna Mele Naa Peku
We Molangi.' Nilimú Kene Mini
Kake Tiliele-ni Oliu
Kupulanum-na Pupu Telemulu
Mele Liipa Sumbi Sirim; Oliu
Yambuma Liipu Tapunjupu Tepu
Konjulimuluko, Akumanga Ung
Mare**

5

5:1-15 Oliu Méle Te-ni Pipi Sipa Naa Nukupili Aima We Molemulu Mele 'Aku-Sipu We Molamili. Méle Te-ni Alsupa Nokupa Ka Naa Sipili.' Nimbu Mimi-Sipu Kanupu Molamili Ung Te

¹ 1Ka-kongun naa tepa we mulurum ambalinga kangambulama molemuláliinga pulele i-sipa mele: 1Moses-ni ui "Ulu mare teai!" nimba "Mare naa teai!" nimba ung-mani sirimuma-ni oliu naa nukupili. We kapula molangi.' nimba Kraisi-ni oliu wendu liirim. Akiliinga, 'Méle te-ni alsupa naa ambulupili; méle-tenga kendemande-yambuma naa molupu, we mende-polu molamili.' niku tondulu munduku molai.

² Nanga ungma aima piliai! Na Poll-ni enindu nimbu mele: Eni 1Kraisi-nga yima, eninga kangite 'kopsiku wendu liinjangi.' níngi lem Kraisi-ni 1'yambumanga' nimba liipa tapunjupa tepa liirim ulele-ni, eni laye-kolte kepe aima ulu te manda naa temba.

³ Alsupu yimandu pali sumbi-sipu niker: ‘Pulu Yili-ni na kanupa kaí piliipili akiliinga, kangi te kopsinjangi.’ ningí yima ‘Moses-ni, ung-mani sirimuma-ni pali nokumba. ‘Kangi te kopsai.’ nilimú ung-manele piliiku liiku telemele yima-ni ung-mani kanuma pali piliiku tingí kupulanumele akisingí.

⁴ Eni ‘Krais-nga Gallesia-yambumanga yambu mare, ‘Pulu Yili-ni oliu kanupa kene oliunga ulu-pulu-kísima mundupa kelepa, ‘numanu sumbi nimba pili yambuma’ nimba kanupili.’ niku ‘Moses-ni, ung-mani sirimuma piliiku liiku telemele yambuma Krais munduku kelku, yu-kene tiluna muluring kupulanumele pipi siring; Pulu Yili-ni yambuma we kondu kolemu ulele-ni eni naa nokulemu.

⁵ Akiliinga-pe ‘Moses-ni ung-mani sirimuma-ni manda naa liipa tapunjupa tepa liimba.’ nilimulu yambuma, ‘Mini Kake Tiliele-ni ‘Sika’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu ulele tondulu pupili.’ nilimáliinga ‘penga yambu sumbi-nílima sika molomulu.’ nimbu numanu sipu nokupu molemulu.

⁶ Krais Yesos kene tapú-topu molemulu kene yambuma kangi te kopsilimele mola kangi te naa kopsilimele ulu akuma-ni ulu te naa telemú. ‘Yu sika oliunga liipa tapunjupa tepa liiliele.’ niku, tondulu munduku piliiku kene yambuma numanu monjulemele ulu kanili mindi sika tondulu te pelemú.

⁷ ‘Méle kaluliele liamili.’ niku, kir-kiri liiku lkisiku kunjuring. Pe ekupu yambu nae-ni omba eni ‘Krais-nga, ung-sikale piliiku liiku telemele

kupulanumele pipi silimúye?

⁸ Nae-ni eni ung-kundi topa “Ung-sikale munduku kelai.” nimuye? Ekupu eni numanale-ni piliilimili ulu akili ‘Nanga yambuma molangi wai.’ nimba walsilimú ‚Pulu, Yili-ni ‘Aku-siku piliangi.’ naa nilimú.

⁹ ‚Piliai! Ung-eku toku,
 “Pllawa tepa auli mundulimú méle yis kanili
 pllawana mundulimele kene
 yis aima wallú-kolte-ni
 pllawama tepa auli mundulimú.”
 ‚nilimele kanili. Eni ung-kundi tolemú yi
 gólu tuliele aku-sipa telemú. Yu eni-kene
 molemáliinga eni pulele yunga ungele lumbili
 pulkimela.‚

¹⁰ ‚Akiliinga-pe, eni sika tingí mele tondulu mundupu piliiker. Auliele-kene tapú-topu molemuláliinga yu-ni eni liipa tapunjupa tepa liimba kene na-ni ui ung-sikale nimbu sirindu ungma ‘Sika’ niku kene ‘ung te-lupa numanu kimbu naa singí.’ nimbu tondulu mundupu piliiker. Yi te-ni eni tepa bempa sipa ung-kundi tolemú akili naenje, na naa piliiker akiliinga-pe aku telemáliinga sika méle kaluli kisele liimba.

¹¹ Angmene, ‘Poll-ni “Kangi te kopsangi.” nilimú.’ nilimele mele sika aku-sipu na-ni niliu lem nambimuna ‚Juda-yambuma-ni, na mindili silimeleye? ‚Aku-sipu nilkanje na mindili silimele kupulanum te naa lelka.‚ Aku-sipu nilkanje ‚Krais, unji-perana ‚oliunga nimba kulunjurum mele nimbu siliu, ung akili piliiku kene ‚Juda-yambuma-ni, piliiku kis piliiku ‚na buni te naa silkimela.‚

¹² ‘Yi kanuma-ni eni ,Krais-nga yambuma, niku bema siku “ ,‘Pulu Yili-nga yambuma molangi.’ niku kangi te kopsiku wendu liangi.” , nilimele yima-ni eninga kangi te kopsiku kene eninga láka kamu tolkemelanje papu.’ nimbu piliiker.

¹³ Nanga angmene, Pulu Yili-ni ‘Ung-mani te-ni eni nokupa buni te naa sipa eni naa ambulupili aima we molangi.’ sika ui nimba eni makó turum akiliinga-pe eni penga niku mele: ‘Kapula, ung-mani te-ni oliu naa nokulemú, we molemuláliinga ui-we-numanuma-ni ulu piliikumu mele teamili.’ niku ulu-pulu-kísima naa teai. ‘Ung-mani te-ni oliu naa nokulemú.’ niku eni-enini anju-yandu numanu monjuku eni liiku tapunjuku kongun tenjai.

¹⁴ Moses-ni ung-mani sirim pelemúmanga pali ung-mani tiluele-ni liipa tere lelemú, akili i-sipa mele:

‘Eni-enini lupa-lupama numanu monjuku,
 eninga kangima eni-enini kondu kolku
 nokolemele mele
 aku-sikuko pulu lelemú yambuma
 numanu monjuku nokuku molai.’ *LLi-
 pai 19:18*

nimba pelemú ung-manele.

¹⁵ Akiliinga-pe eni eni-enini anju-yandu ung-muranale teku arerembi kolku tombulku niku, aku telsiliiku púngi lem ‘Aku temuláliinga oliu pali molupu kis-simulú.’ niku, piliiku kongnjuku molai.

*5:16-26 Yambuma Pulu Yili-nga Minéle-ni Am-
 bololemú Kene Telemele Uluma Kene, Ui-We-*

Numanuma-ni Piliiku Telemele Uluma Kene, Ulu Kanumanga Ung Te

¹⁶⁻¹⁷ Akiliinga, na-ni enindu mani sipu kene aima i-sipu niker: Eninga ui-we-numanuma-ni numanu monjulemele uluma-ni ʼPulu Yili-nga, Minéle topa mania mundumba telemúko; Minéle-ni ui-we-numanuma topa mania mundumbako telemú akiliinga ʼMini ʼnumanuna molemále-ni, oliu ambulupili.ʼ niku molku, yunga ungma piliiku, yu-ni ʼTeai.ʼ nilimú mele piliiku liiku teku molai. Aku teku kene eninga ui-we-numanuma-ni piliiku numanu monjuku telemele uluma alsuku aima manda naa tingí. Elsele-ni ʼYambu ili na piliipa mulupili.ʼ niku kir-kiri liilimbeláliinga eni ʼteamili.ʼ niku piliilimili mele kapula naa telemele akiliinga ʼMinéle-ni oliu ambulupili.ʼ niku, yunga ungma mindi piliiku liiku teku molai.

¹⁸ Akiliinga-pe Minéle-ni eni ambululemú, yu-ni nilimú ungma piliiku liiku teku mulúngi lem ʼMoses-ni, ung-mani sirimuma-ni eni ʼka sipa tondulu mundupa, naa nokulemú.

¹⁹ We-numanu-uimani piliiku ulu telemelema eni piliilimili. Yambuma-ni we-numanu-uimani piliiku ulu telemele uluma i-sipa mele:

Waperanale teku,
 ambu yima anju-yandu kanuku kum panjiku
 ʼulu te teamili.ʼ niku numanu kimbú siku,
 ambuma kene yima kene ulu-pulu-kisma
 mindi telsiliiku anduku,
 aku-siku telemele uluma kene;

20 'Méle ima oliunga pulu yima.' niku akuma
ola angnjiku popu toku kalku kuru koyoku,
ála toku pindu toku,

'Yambu topu konjamili.' niku miambu liiku
kupuná ambolku kuru koyoku telemele,
aku-siku telemele uluma kene;

yambuma-kene numanu kis panjiku, ele-tu
molku, ung-muranale teku,

'Nanga mélema nanu ambolambu. Yambu
lupama-ni naa liangi.' niku aima kis-pulu teku,
arerembi kolku,

'Na mendepolu tepu konjupu, molupu kon-
juliu.' niku piliiku, yambu lupama-ni telemele
mele taki-taki kanuku kis piliiku "Teku kis-
sikenu." niku ung-mura siku,

yambuma-kene 'Kapula-kapula naa molupu
numanu tiluna pupili naa molamili.' niku
sungu siku,

21 yambu lupama molemele mele kepe
eninga mélema yama meku 'Enini maluya.'
niku piliiku,

aku-siku telemele uluma kene;

no-tondulu pulele noku kelep toku,

máku toku no-tonduluma noku kelep toku
kene ung kísima niku konana kísima niku ulu
kísima teku molku,

aku-siku telemele uluma kene.

Ulu kis lupa-lupa telemelema we-numanu-
uimani piliiku kene telemele. Eni ui lip-lipi
turundu mele kelepu alsupu lip-lipi tokur: Aku-
siku teku molemele yambuma Pulu Yili yi nuim
kingele molupa nokulemú koleana naa puku
yunga moya-mélema naa liingí.

²² Akiliinga-pe ʼPulu Yili-nga, Minéle-ni numanuna molupa ambululemú yambuma ulu telemelema i-sipa mele:

Yambuma numanu monjuku,
 numanu siku molku,
 numanu waengu nipili táka-niku molku,
 ólo-pangí tipili molku,
 yambuma kondu kolku liiku tapunjuku,
 yambu mélema mólu tolemúma liiku tapunjuku mélema siku,
 ulu-sikama mendepolu sumbi-siku teku,

²³ yambuma-kene kara naa puku andiki teku táka-niku molku,

ʼUi-we-numanu-ni piliirindu mele aima naa piliimbu.ʼ niku munduku kelku táka-niku molku,

ulu kaí akuma teku molemele. Ulu kaí akusipama ʼnaa teangi.ʼ nimba ung-mani te aima naa pelemú.

²⁴ Yesos Kraisi-nga yambu molemelema-ni eninga ui-we-numanuma ʼKamu kolupa mania pupili.ʼ niku kórunga unji-perana ʼtoku,ʼ ku toku panjiring kene numanu kanuma-ni waka lelemú uluma kene, numanu monjuku ʼAima teamili.ʼ nilimele uluma kene, akuma pali unji-perana ʼtoku,ʼ ku toku panjiringko. ʼUnji-perana toku ku toku panjiringeliinga ekupu alsuku ui-we-numanuma-ni piliiku ulu-pulu-kis akuma tingí kupulanum te naa lelemú.ʼ

²⁵ Minéle-ni oliu kona molupa kunjuli ulu-pulele silimáliinga yu-ni ʼTeku molai.ʼ nilimú mele piliipu liipu tepu molamili.

²⁶ Oliuliu oliunga bima we paka naa topu, oliunga yambumanga te ‘Arerembi kulupili.’ nimbu anju-yandu numanuna naa piliipu, yambu lupamanga mélema kene uluma kene yama membu ‘Enini maluya.’ nimbu anju-yandu numanuna naa piliamili.

6

6:1-10 Krais-nga Ung-Mani “Teai!” Nilimále Piliipu Liipu Temulú Mele Ung Te

¹ Angmene, eninga angin te-ni ulu-pulu-kis te temba kene kanukuliinga eni ‘Pulu Yilinga, Minéle-ni nilimú mele piliiku liiku molku konjulemele yambuma-ni yambu kanili ‘Numanu topele topa alsupa Pulu Yili-kene kapula mulupili.’ niku liiku tapunjungíndu yu kondu kolku táka-niku liiku tapunjai. Eni kepe lupa-lupa ‘Na aku-sipa kundi-ka temba kene ili tekem mele tembune naa tembune.’ niku piliiku kene yambu ulu-kis te temba kanili ung-múra naa siku táka-niku liiku tapunjai.

² ‘Krais-ni ung-mani sipa “Teai.” nirim aku-mele teamili.’ niku eni angenalinga buni we wendu omba pemba uluma eni-kene wasie menjai.

³ Yambu te-ni yu bi ola naa molemú kene ‘Na bi ola molemú akiliinga ‘nanga anginele naa liipu tapunjumbu,’ nimba piliilimále yu-yunu gólu topa kene ‘yunga bi sika ola molemú.’ nimba numanale-ni piliilimú.

⁴ Aku-sipa nimba piliimba kene kapula naa temba akiliinga yambuma-ni lupa-lupa numanu

piliiku ulu telemelema manda leku apuruku 'Na-ni ili tepu konjukur mola ili tepu kis-sikerye?' niku eni-enini lupa-lupa piliangi. Yambu te-ni yu-yunu mindi kanupa piliipa kene tepa konjumbamanga 'Aima teker.' nimba kapula kape nimba numanu simba. Akili kaí. Yunga uluma kepe yambu lupamanga uluma kepe tiluna tere lepa manda lepa apurupa kanupaliinga 'Nanga kaí, eninga kis.' nimba apurumba akili kis.

⁵ Yambuma lupa-lupa ulu telemeláliinga buni wendu ombáma eni-enini lupa-lupa bunima mingéliinga ,aku-siku teai,.

⁶ ,Krais-nga, ungma bo tunjuli yambu tenga ungele piliiku molemele-yambuma-ni yambu kanili 'Liipu tapunjamili.' niku eninga méle kaí ,nosulimelema, moke teku yu sangi.

⁷ 'Na-ni ung nimbu numanuna piliipu ulu tembuma Pulu Yili-ni naa kanomba.' niku piliiku eninga eni-enini numanuna gólu toku naa piliai. Yambuma Pulu Yili-ni naa piliipa naa kanomba tenga manda mo naa toku, Pulu Yili manda gólu toku naa singí kanili. Yambuma-ni puniena langi-bo mundulimelemanga mindi langima tolemú, lkeku yandu liilimele aku-mele, yambuma-ni telemele mele yu-ni apurupa piliipa kene mare tepa kis-sipa mare tepa konjumba.

⁸ Langi-bo kis tenga bole puniena panjilkimelanje langi kis te wendu olka lkeku liilkemela mele aku-sipa yambu te-ni yunga ui-we-numanale-ni piliipa numanu sipa telemú yambale aku telemáliinga langi kis purulimú mele aku-sipa yambu kanili yu mini pali molupa kis-simba. Yambu te-ni ,Pulu Yili-nga, Minéle-ni nil-

imú mele numanu sipa piliipa liipa telemú yambale aku telemáliinga langi-bo kaí te mundulimú mele telemáliinga Minéle-ni yu mini pali kona molupa konjupa mindi puli ulu-pulele simba.

⁹ Yambuma-ni langi-boma panjiku kene, ‘Ombá.’ niku enembu naa kolku táka-niku nokuku molemele mele oliu aku-sipu ulu kaíma temulundu enembu naa kolamili. Langi-bo panjilimele kene penga sika wendu omba langi tolemú, liiku nolemele mele oliu ulu kaíma temulundu tondulu mundupu tepu ui we enembu naa kolupu mulúmulu lem penga Pulu Yili-ni piliimba enale kene sika yu-ni méle-kaíma simba liimulú.

¹⁰ Akiliinga, yambuma liipu tapunjumulú kupulanum te mokeringa lemba kene kanupulinga enini pali liipu tapunjamily. Akiliinga-pe KraiS ‘Sika’ niku tondulu munduku piliilimili yambuma kumbi-lepu liipu tapunjamily.

6:11-18 Kangikundu Uluma Telemele Uluma-ni Naa Liipa Tapunjupa Tepa Liilimú; KraiS Kulurum Unji-Perale-ni Mindi Manda Yambuma Tepa Liilimáliinga Akili Mindi Kape Niamili Ung Te

¹¹ Ya pepá ili ekupu na-nanu topu bi aima aulitepu tokur mele kanai.

¹² Yima-ni tondulu munduku ‘Kangi te kop-sai.’ nilimele yi kanuma-ni ‘Juda-yambuma-ni, oliu kanuku kaí piliangi.’ niku kene aku telemele. Enini mundu-mong tekú kene ‘Krais-ni sika, oliunga nimba, unji-perana, kulunjurum,’ nimbu tondulu mundupu piliilimulu mele, Juda-yambuma-ni piliikuliinga, piliiku kis

piliiku oliu teku kis-siku mindili naa sangi.’ niku aku telemele. We naa telemele.

¹³ Kangi kopsilimele yima-ni kepe ‚Moses-ni, ung-manı sirimuma naa piliiku liiku telemele akiliinga-pe ‚Juda-yambuma-ni, oliu temulú mele kanuku kene oliu kape niangi.’ niku kene eni ‚Krais-nga Gallesia-yambumandu, “Kangi te kopsai.” nilimele.

¹⁴ ‚Akiliinga-pe, na-ni ‚Nanga bili ola mulupili.’ mola ‚Yambu tenga bili ola mulupili.’ mola ‚Ulu tenga bili ola mulupili.’ nimbu kene aima kape naa nimbú. Auli Yesos Krais oliunga nimba kulunjurum unji-perale mindi na numanu sipu kape nimbu bili paka tonjumbu. Méle te-lupa aima mólu! Yu unji-perana kulunjurum akili-ni na yi kululiele mele moliáliinga ma-koleamanga uluma-ni na ulu te kapula naa telemú; ma-kolea uluma kepe unji-perana kolupa pora sirim mele telemáliinga na-ni ulu kanuma numanu naa monjupu moliuko.

¹⁵ ‚Juda-yambuma-ni, kangi te kopsilimele mola ‚yambu-lupama-ni, kangi te naa kopsilimele akili ulu te mólu. ‚Pulu Yili-ni, ‚Oliu yambu konama molangi.’ nilimú ulu akili mindi sika ulu te pelemú. ‚Ulu akili mindi Pulu Yili-ni kanupa kene yambuma kanupa bi silimú.‚

¹⁶ Ya niker mele ‚Sika’ niku piliiku liiku telemele yambuma enini Pulu Yili-nga Isrel-yambu ‚sika,ma molemele. Yambu kanuma numanu waengu nipili molangi; Pulu Yili-ni eni kondu kolupa, ui teku kis-siring mele mundupa kelepa ‚Pundu tangi.’ naa nipili.

¹⁷ Ung te kamu niambu: Na Yesos-nga ‚kongu-

nale andupu tinjirindeliinga, na turing urulama nanga kangina pelemáliinga yambu te-ni na tepa kis-sipa buni te naa sipili.

¹⁸ Angmene, oliunga Auli Yesos Krais-ni eninga minima we kondu kolupa mulupili molangi. Aku-sipa sika tipili.

„Aku manda niker.”

PULU YILI-NGA UNG KONALE
The New Testament in the Mara-Gomu dialect of the
Bo-Ung Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Bo-Ung (Mara-Gomu)
long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bo-Ung (Mara-Gomu) (Bo-Ung)

Dialect: Mara-Gomu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

0847fea8-9710-5ee4-ae4e-ab1d0724af7d